

Název programu:

K u l t u r n í p a m ě ť P r a h y 1 2

ANOTACE

Kulturu lze vnímat jako souhrn hmotných a duchovních hodnot, které se utvářely v průběhu historie. Tato historie ale není od současnosti oddělená, i dnes z ní vycházíme. Během projektového dne si žáci na příkladu konkrétních míst uvědomí vazby, které má minulost k dnešku. Porovnají historické obrázky s nově pořízenými fotografiemi a pokusí se zjistit příběhy a okolnosti, které se vážou k proměněnému místu.

PROBLEMATIKA

Kultura jako souhrn hmotných a duchovních hodnot vytvořených lidmi je neodmyslitelně spojená s lidskou historií. Tato historie ale není od současnosti oddělená, naše dnešní životy s ní souvisí. Někomu může historie připadat nezajímavá, vzdálená a neživá. Ale je důležité uvědomit si, že je spletená z příběhů živých lidí, a v českých městech, jejichž minulost je často pestrá a dlouhá, je relativně snadné představit si uplynulé doby v kulisách, které známe. Lidé, kteří tu žili dřív, se od nás zase tolik nelišili. Starali se o to, co budou mít večer k jídlu, mají-li kde spát, jestli mají doma teplo. Stýkali se s přáteli, pracovali, aby si vydělali na živobytí, starali se o své děti. Starosti lidí tehdy a dnes byly podobné. Jsou tu jistě odlišnosti, generace našich praprapradědek neměla elektřinu, před sto lety teprve začínala jezdit auta, naši dědečkové neměli počítače a internet, život byl trochu pomalejší, ale v tom podstatném vypadal stejně jako dnes.

Cílem projektového dne je probudit v žácích, kteří většinou dějiny vnímají jako něco odděleného od svého života, zájem o minulost vlastního města a zároveň vědomí, že příběhy, které se tu odehrávaly a odehrávají, k nim mají mnohem blíže, než si mysleli. Vnímat vlastní minulost totiž následně vede k pocitu zodpovědnosti za svět kolem nás, za vlastní život a vlastní budoucnost. Žáci během projektového dne zmapují několik historicky zajímavých lokalit a dohledají jejich příběhy. Kromě toho zjistí, zda obyvatelé města tyto lokality a jejich historii znají a zda je pro ně důležité tyto lokality zachovat či je jim jejich osud lhostejný. V závěru je otevřena diskuse o tom, jak na žáky tyto příběhy působí a co si o nich myslí.

KLÍČOVÁ SLOVA

❖ Kultura

Kultura je souhrn hmotných a duchovních hodnot vytvořených lidstvem (stavby, tradice, jazyk, náboženství...)

Zdroj: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Kultura>

❖ Přírodní paměť krajiny

Můžeme ji popsat jako systém vzájemných, opakujících se interakcí mezi klimatem, biotou a geologickým (tj. i půdním) prostředím. Základní paměťové prvky krajiny jsou následující:

1. Reliéf. Základní paměť krajiny je dána jejím reliéfem, který určuje zejména směr vodních toků a hydrologický režim oblasti. Dojde-li ke změně reliéfu jako např. při těžbě uhlí, je paměť krajiny nenávratně ztracena.
2. Klima a mikroklima má zásadní vliv na vznik a vývoj ekosystémů a často i reliéfu krajiny.
3. Substrát. Určuje a ovlivňuje druhové bohatství fauny a flóry, je nositelem mikrobiálního prostředí. Substrát může být naprosto odlišný od geologického podloží - příkladem jsou vápnitá spraše na jinak oligotrofním podloží nebo kyselé, dekalifikované výplně závrtů uprostřed krasových planin.

Zdroj: Václav Cílek: Paměť krajiny www.cec-wys.org/prilohy/8eccf4a8/Prispevek_Cilek.doc

❖ Kulturní paměť krajiny

Mezi základní prvky kulturní paměti můžeme zařadit kontinuitu, vědomí historie, uspořádání přírodních a kulturních ploch, archeologické a stavební památky, nějaký druh posvátnosti a tu krásu krajiny, která vzniká jejím dlouhodobým a přitom citlivým využíváním.

Zdroj: Václav Cílek: Paměť krajiny www.cec-wys.org/prilohy/8eccf4a8/Prispevek_Cilek.doc

CÍLE PROGRAMU

1. Žák popíše dobovou módu u alespoň 3 historických stavebních slohů.
2. Žák vyjmenuje alespoň 3 kostely vyskytující se v jeho městě či nejbližším okolí a uvede nejbližší kostel u jeho školy.
3. Žák vyjmenuje alespoň 3 divadla, vyskytující se v jeho městě či nejbližším okolí a uvede nejbližší divadlo u jeho školy.
4. Žák seřadí v odpovídající časové posloupnosti historické stavební slohy.
5. Žák provede anketní šetření s veřejností na téma minulosti vybrané lokality.
6. Žák prostuduje předložené materiály a dohledá informace k vybrané lokalitě.
7. Žák uspořádává získané informace a zapisuje je do anketního a pracovního listu. Žák prezentuje výsledky své skupiny a zhodnotí proměnu lokality v čase.
8. Žák vysvětlí, proč jsou historické a kulturní památky důležité pro současnost.

POPIS PROGRAMU

8:00 – 8:10 Představení projektu

8:10 – 8:35 Představení tématu

8:10 – 8:20 Úvod

Na úvod celého projektového dne dá lektor žákům 10 úvodních otázek, tyto otázky by měly v závěru programu dát lektorovi zpětnou vazbu ohledně toho, zda se žákům program líbil a co nového se během projektového dne naučili. Žáci odpovídají lektorovi na otázky ano tím, že se v lavicích postaví, když je jejich odpověď ne, zůstávají sedět. V případě, že je v prostoru třídy dostatek místa, lze žáky seřadit do

jedné linie a při kladné odpovědi udělají žáci krok vpřed, při záporné odpovědi krok vzad.

Otázky:

- 1) Je mi fajn a těším se na dnešní projektový den?
- 2) Narodil jsem se v Praze?
- 3) Vím, jak se jmenuje ulice, kde bydlím?
- 4) Vím, podle čeho nebo koho se ulice, kde bydlím, jmenuje?
- 5) Umím vyjmenovat 5 pražských kostelů? (odhadnete, kolik kostelů v Praze asi je?)
- 6) Umím vyjmenovat 5 pražských divadel?
- 7) Umím seřadit historické stavební slohy (renesance, gotika, baroko, románský styl apod..) v pořadí, v jakém po sobě následovaly?
- 8) Tuším, kdy zavedli v Praze elektřinu?
- 9) Tuším, jaký pohon měly první pražské tramvaje?
- 10) Myslím si, že může být zajímavé zabývat se minulostí míst, která znám?
- 11) Slyšel jsem už slovo Belárie?
- 12) Vím, co to znamená?

8:20 – 8:35 Brožura

Lektor rozdá žákům brožuru a projde s nimi její obsah:

Strana 1: titulní

Strana 2: úvod

Strana 3: důležité pojmy

Strany 4 a 5, 6 a 7: spojovačka proměn historických stavebních a módních stylů

Strana 8: zdroje a odkazy

8:35 – 8:45 Skupiny a role

Lektor nejprve vysvětlí žákům funkce jednotlivých rolí. Každý žák si podle svých schopností vybere roli, která mu bude nejvíce vyhovovat. Od lektora dostane jmenovku, pomůcky a také informační kartičku, na které je podrobně napsáno, jaké bude mít konkrétní úkoly při práci v terénu a potom ve třídě a dále také podrobný popis výstupů, jež bude mít na starosti.

Rozdělení do skupin v případě 20 žáků

Třída 20 žáků bude pracovat v pěti skupinách, v každé si rozdělí 4 role. Pokud je ve třídě menší počet žáků, lze některé z nich spojit do jedné. (Lze spojit funkci historika/historičky a asistenta/asistentky historika/historičky) V případě odlišného počtu žáků než 20 je třeba skupiny vytvořit pružným způsobem tak, aby byly funkční. Je zároveň možné postupovat i opačně, to znamená, postavit skupinu například s více žurnalisty/žurnalistkami (nebo s více

asistenty/asistentkami historika/historičky). Vzhledem, k tomu, že předmětem terénní práce bude anketa s veřejností, více žurnalistů/žurnalistek ve skupině neškodí.

Skupina 1: 1 fotograf/ka, 1 historik/historička, 1 asistent/ka historika/historičky, 1 žurnalista/žurnalistka

Skupina 2: 1 fotograf/ka, 1 historik/historička, 1 asistent/ka historika/historičky, 1 žurnalista/žurnalistka

Skupina 3: 1 fotograf/ka, 1 historik/historička, 1 asistent/ka historika/historičky, 1 žurnalista/žurnalistka

Skupina 4: 1 fotograf/ka, 1 historik/historička, 1 asistent/ka historika/historičky, 1 žurnalista/žurnalistka

Skupina 5: 1 fotograf/ka, 1 historik/historička, 1 asistent/ka historika/historičky, 1 žurnalista/žurnalistka

Popis rolí

Fotograf/ka:

V terénu:

- průběžně pořizuje fotografie z terénu
- vyfotí fotografií raději víc, aby bylo později z čeho vybírat
- celkem vybere 3 fotografie: 1. Fotografie celé skupiny (včetně fotografa)
2. Fotografie z místa, o kterém zjišťuje historii.
3. Fotografie práce skupiny v terénu (nebo ve třídě)

Ve třídě:

- stahuje fotky pomocí kabelů či čtečky do počítače
- po dokončení této práce otevře dokument s názvem „Porovnání fotografií“ a vedle historické fotografie vloží do prázdného rámečku fotografii pořízenou v terénu a dále zodpoví všechny otázky pod obrázkem.
- potřebné předpoklady: výtvarný cit, technická zdatnost při práci s elektronikou

Pomůcky:

- fotoaparát
- počítač

Asistent/ka historika/historičky

V terénu:

- asistuje historikovi/historičce a žurnalistovi/žurnalistce při anketě
- pomáhá s vyplněním anketního listu
- vede skupinu na stanovené místo a hlídá, aby se skupina pohybovala ve vyznačeném území
- pomáhá dle mapy dohledat a přesně určit místa odkud byly získány dobové fotografie

Ve třídě:

- do současné mapy společně s kartografy z ostatních skupin vyznačí místa, která se v historii proměnila
- určí místa, odkud byly pořízeny fotografie skupin
- při prezentaci zodpovídá za vzorné odprezentování výsledků své práce
- potřebné předpoklady: komunikace, zvědavost, suverenita

Pomůcky:

- mapa

- podložka (dostane od lektora při rozdělování rolí)
- tužka nebo propiska (vlastní, vezme si raději dvě do terénu)

Historik/historička

V terénu:

- zodpovídá za dohledání informací k dotazům v anketním listu
- spolu s žurnalistou/žurnalistkou realizuje dotazníkový průzkum veřejnosti k tématu

Ve třídě:

- pomocí webových a literárních zdrojů doplňuje informace do svého pracovního listu
- spolu s žurnalistou/žurnalistkou porovnává svoje informační zdroje (text x anketa)
- vždy uvede zdroj svých informací
- při prezentaci zodpovídá za vzorné odprezentování výsledků své práce
- potřebné předpoklady: dokáže snadno pracovat s textem, vyhledávat informace, slohově zdatný

Pomůcky:

- pracovní list
- dobové fotografie
- literární a webové zdroje

Žurnalista/žurnalistka

V terénu:

- zodpovídá za průběh ankety (výběr respondentů)
- spolu s historikem/historičkou realizuje dotazníkový průzkum veřejnosti k tématu

Ve třídě:

- spolu s historikem/historičkou porovnává svoje informační zdroje (text x anketa)
- zodpovídá za vyplnění anketního listu
- při prezentaci zodpovídá za vzorné odprezentování výsledků své práce
- potřebné předpoklady: dokáže snadno pracovat s textem, vyhledávat informace, slohově zdatný

Pomůcky:

- anketní list
- tužka nebo propiska (vlastní, vezme si raději dvě do terénu)

8:45 – 9:15 Aktivita ULICE

Jednotlivé skupiny dostanou zalaminovanou mapu blízkého okolí školy ve formátu A3, vždy dvě a dvě stejnou. Jejich úkolem je najít a vypsát z mapy názvy ulic podle zadaného klíče: dvě skupiny hledají ulice, které se svým názvem vážou k Vltavě, řece obecně a řemeslům souvisejícím s řekou. Druhé dvě skupiny hledají ulice se jmény souvisejícími s krajinotvornými nebo zemědělskými prvky. Žáci tak zjistí, že pojmenování ulic v jejich okolí často velmi silně souvisí s vývojem a charakterem krajiny a vůbec není nahodilé.

Skupiny „ŘEKA A CO S NÍ SOUVISÍ“ tak mohou najít např. ulice:

K Vltavě, Písařská, Kormidelnická, Vorařská, Vltavanů, K jezu, Povodňová, Mezi vodami

Skupiny „KRAJINA A DŮLEŽITÉ BODY V NÍ“ mohou najít:

Nad Beláří, Pod Beláří, Nad vinicí, Pod vinicí, Pod lomem, K Vyhlídce, K otočce, K trnkám, K Orionce, U čokoládoven

Rozborem najitých názvů si žáci uvědomí jednak silný vliv původního charakteru krajiny na dnešní pojmosloví Prahy 12 a jednak obrovský význam řeky v bezprostřední blízkosti lidských sídel, pro práci, obchod, relaxaci.

Přestávka, příprava na terénní část programu

9:30 – 10:45 Terénní část programu

9:30 – 9:35 Přesun pěšky na náměstí (zpravidla před supermarket)

9:35 – 9:55 Anketa s veřejností

Skupiny zpracovávají anketní list s tématem Modřanská vinice (dvě skupiny) a Podskalská celnice (dvě skupiny). Žáci jsou vybaveni historickými obrázky nebo fotografiemi dvou lokalit; Podskalské celnice z r. 1905 a Modřanské vinice s Viničním domkem. Obě tyto lokality se v průběhu posledních 100 – 200 let nějakým způsobem změnily.

Účelem ankety a úkolem žáků je zjistit prostřednictvím dotazů k veřejnosti informace o lokalitách a o jejich proměnách v čase. Odpovědi zaznamenávají do anketního listu, pokud nezískají všechny potřebné informace, mají příležitost dohledat je později ve třídě v literatuře nebo na internetu.

Podskalská celnice je posledním objektem, který zůstal stát po asanaci starého Podskalí, rybářské a vorařské osady na vltavském břehu, po tom, kdy byl na konci 19. století břeh zvýšen a vybudována vltavská navigace kvůli ochraně města před povodněmi. V Podskalské celnici je dnes muzeum s expozicí o starém Podskalí. Budova sama je na úrovni výšky původního terénu, takže dnes působí, jako by byla zanořená do země.

Modřanská vinice je jedna z pražských vinic, která byla téměř zničena, nicméně dnes je obnovena a plodí kvalitní vinnou révu. Viniční domek, který sloužil k lisování vína a obecně jako technické zázemí vinice, je zrekonstruován a je památkově chráněným objektem.

10:00 – 10:10 Přesun k Modřanskému cukrovaru
fotografická práce

10:20 – 10:40 Skupiny dostanou zalaminované listy s informacemi o cukrovaru. Každá skupina má jiný. (Vznik cukrovaru, Výrobní postup při výrobě cukru, Produkty cukrovaru a Zánik cukrovaru). Jednotlivé skupiny mají 20 minut na to, aby vstřebaly informace ze svého zdroje a připravily si způsob, jakým sdělí ostatním skupinám informace ze svého listu. Mohou zvolit způsob, který jim vyhovuje – rozhlasovou nebo televizní reportáž, divadelní představení, pantomimu.

Informace budou potom žáci potřebovat k vyplnění pracovního listu CUKROVAR., který dostanou po návratu do třídy.

10:45 – 10:55 Přesun zpět do školy

10:55 – 11:15 Přestávka, převléknutí v šatnách

11:15 – 12:30 Práce ve třídě
Zpracování výstupů (je potřeba 1 PC na skupinu)

Cíl práce:

1. získat informace o historii zvolených lokalit
2. porovnat dobové a současné fotografie z lokality Cukrovar
3. porovnat zdroje informací (veřejnost x internetové zdroje, literatura)

Náplň: Zde se skupiny rozdělí podle rolí a budou pracovat každý na svém úkolu.

Fotograf/ka - stahuje a vybírá fotografie, píše popisky, doplňuje svůj pracovní list.

Historik/historička s asistentem/asistentkou historika/historičky - dokončí pracovní list Vinice nebo Podskalská celnice, potom zpracují pracovní list Cukrovar

Žurnalista/žurnalistka - zkompletuje anketní list z terénu a spolu s historikem připraví k prezentaci porovnání svých zdrojů informací

12:30 – 12:40 Přestávka

12:40 – 13:15 Prezentace výstupů jednotlivých skupin a diskuze

Žáci představují svoje výstupy svým spolužákům. Prezentace výstupů může proběhnout formou klasické přednášky nebo formou tiskové konference. Každá skupina prezentuje své pracovní listy, přičemž porovnává kvalitu informací získaných v anketě s veřejností a z ostatních zdrojů. Po prezentaci každé ze skupin lze navázat diskuzí o jejich názoru na proměnu daného místa a vrátit se tak k úvodní debatě o našem vztahu k minulosti.

Projektový den je vhodné uzavřít úvodní hrou „Krok vpřed“ za použití stejného znění otázek (vyjma první). Velmi pravděpodobně se ukáže, že vědomosti i postoje žáků se po proběhnutém dni výrazně změnily. Hra tak poskytuje lektorovi jednoduchou a velmi efektivní zpětnou vazbu.

V posledních pěti minutách dá lektor žákům prostor pro reflexi programu.

VÝSTUPY

- a) FOTOGRAFIE 3x -
 1. Fotografie celé skupiny (včetně fotografa)
 2. Fotografie skupiny při práci (při anketě)
 3. Fotografie lokality k porovnání se starou ilustrací (při fotografování je třeba najít odpovídající úhel, aby bylo porovnání co nejefektivnější, je-li to možné).
- b) PRACOVÍ LIST FOTOGRAFA/ FOTOGRAFKY s vloženou fotografií a slovním porovnáním míst (v elektronické podobě)
- c) PRACOVNÍ LISTY HISTORIKA/ HISTORIČKY (Vinice/ Podskalská celnice, Cukrovar)
- d) ANKETNÍ LIST – žurnalista/ žurnalistka

SILNÉ STRÁNKY PROGRAMU

1. úvodní diskuze
2. aktivizační hry
3. konečné porovnání lokalit

SLABÉ STRÁNKY PROGRAMU

1. náročnost terénní části na organizaci
2. závislost na dostupnosti zajímavých lokalit
3. proměnlivý zájem žáků

PŘÍLEŽITOSTI

1. osobní prožitek z terénní práce
2. nový pohled na známé městské lokality
3. možnost uplatnění vlastního názoru na proměny míst v čase

HROZBY

1. velmi špatné počasí (závislost programu na práci v terénu)
2. obava pedagogů z porušení bezpečnosti při terénní práci
3. problémy s časovým rozvržením práce ve třídě (nevyrovnané aktivity žáků)

POMŮCKY

- brožura (podle počtu žáků, kopie)
- popisky rolí s visačkami (dle počtu žáků)
- rozpisy činností jednotlivých rolí
- fotoaparát do každé skupiny
- tištěné pracovní a anketní listy
- mapy současné i historické
- pracovní listy pro fotografie v elektronické podobě
- zalamínované fotografie vybraných lokalit
- zalamínované mapy k aktivitě Ulice
- zalamínované listy s informacemi o Modřanském cukrovaru
- literatura nebo vytištěné soubory informací k jednotlivým lokalitám
- nůžky
- podložky
- dataprojektor k závěrečné prezentaci

Autoři programu: RNDr. Jenny Andresková, Bc. Magdalena Vaňková

Námět: Mgr. Alice Končinská, Mgr. Lukáš Koucký

Použité zdroje a odkazy:

- Bečková K.: Zmizelá Praha. Nové Město. Praha 1998, nakl. Schola Ludus-Pragensia
- Rázková D.: Kniha o Praze 12, Praha 1997, nakl. Milpo
- <http://www.praguecityline.cz/prazske-pamatky/podskalska-celnice-na-vytoni>)
- <http://www.praguecityline.cz/tipy-na-vylety-praha-a-okoli/emauzy-klaster-se-slovanskou-liturgi-a-remessky-evangeliar>
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Emauzsk%C3%BD_kl%C3%A1%C5%A1ter
- <http://www.fotohistorie.cz/Praha/Default.aspx>
- <http://www.cestovatel.cz/tema/parky-a-zahrady/clanky/>
- <http://www.geology.cz/aplikace/fotoarchiv/galerie.php?galerie=33>
- <http://cs.wikipedia.org/wiki/Bel%C3%A1rie>
- <http://www.modranskyweb.cz/vinice.php>
- <http://www.modranskyweb.cz/cukrovar.php>